

УДК 343.353

Мірошник Микита Миколайович

науковий співробітник

*Наукового центру проблем виховання доброчесності та запобігання
корупції у секторі безпеки та оборони*

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського

Miroshnyk Mykyta

Researcher

Building integrity training and education center

National University Defense of Ukraine named after Ivan Chernyakhovsky

ORCID: 0000-0002-2730-4616

Шевчук Андрій Олександрович

науковий співробітник

*Наукового центру проблем виховання доброчесності та запобігання
корупції у секторі безпеки та оборони*

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського

Shevchuk Andii

Researcher

Building integrity training and education center

National University Defense of Ukraine named after Ivan Chernyakhovsky

**ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ДІЇ
ВОЄННОГО СТАНУ**

**ПРОБЛЕМЫ ПРИМЕНЕНИЯ АНТИКОРУПЦИОННОГО
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В ВООРУЖЕННЫХ СИЛАХ УКРАИНЫ ВО
ВРЕМЯ ДЕЙСТВИЯ ВОЕННОГО СОСТОЯНИЯ**

PROBLEMS OF THE APPLICATION OF ANTI-CORRUPTION LEGISLATION IN THE ARMED FORCES OF UKRAINE DURING THE RULE OF MARTIAL LAW

Анотація. У статті проаналізовані проблеми застосування антикорупційного законодавства в ЗСУ під час дії воєнного стану. Окреслено, що «застосування антикорупційного законодавства» розуміється як юридичний процес реалізації антикорупційних законодавчих приписів, шляхом трансформації уповноваженими на це суб'єктами певної конкретної життєвої ситуації у правовий акт. Виокремлено чотири основних проблеми застосування законодавства в ЗСУ під час дії воєнного стану. До першої віднесено недосконалість правової бази. Зазначено, що у вітчизняній правовій системі наявна значна питома вага нормативно-правових приписів, які стосуються основних питань антикорупційного регулювання, проте належать до підзаконних актів, що є неправильним з точки зору юридично техніки. Окрім того, зауважено, що деякі нормативно-правові приписи містять правові деформації – колізії, прогалини тощо, що, зокрема, може провокувати недобросовісного правозастосувача скористатися такими недоліками. Наведені приклади таких недоліків. Проаналізовано такий вид недоліку як недосконалість механізмів реалізації антикорупційного законодавства. Вказано про, що лише комплексний підхід до правового регулювання, зокрема усунення фрагментарності у механізмі такого регулювання, може суттєво покращити ситуацію із застосуванням антикорупційного законодавства. Некомпетентність та/або корумпованість деяких уповноважених суб'єктів застосування антикорупційного законодавства в ЗСУ – це ще один недолік застосування антикорупційного законодавства в ЗСУ під час дії воєнного стану. Зазначено, що саме люди з правильними цінностями у лавах ЗСУ, трансформують її систему в цілому, зможуть

не лише застосовувати антикорупційне законодавство, а й вносити пропозиції щодо його вдосконалення. Проаналізовано таку проблему застосування антикорупційного законодавства в ЗСУ під час дії воєнного стану як недостатнє фінансове забезпечення та правовий нігілізм. Наголошено на необхідності побудови правильної моделі антикорупційного законодавства та достойної заробітної плати в ЗСУ (та й загалом у всіх органах державної влади). Велику вагу має й правова освіта громадян з метою подолання правового нігілізму.

Ключові слова: корупція, правовий нігілізм, недосконалість правової бази, механізм реалізації.

Аннотація. В статті проаналізовані проблеми застосування антикорупційного законодавства в ВСУ в час дії воєнного положення. Визначено, що застосування антикорупційного законодавства розуміється як юридичний процес реалізації антикорупційних законодавчих вимог, шляхом трансформації уповноваженими на це суб'єктами певної конкретної життєвої ситуації в правовий акт. Виділено чотири основні проблеми застосування законодавства в ВСУ в час дії воєнного положення. До першої належить недосконалість правової бази. Зазначено, що в українській правовій системі існує значущий удільний вагомий частину нормативно-правових вимог, які стосуються основних питань антикорупційного регулювання, однак належать до підзаконних актів, неправильних з точки зору юридичної техніки. Крім того, зазначено, що деякі нормативно-правові вимоги містять правові деформації – колізії, пробіли тощо, що може спровокувати недобросовісного правоохоронця використати такі недоліки. Приведено приклади таких недоліків. Проаналізовано такий вид недоліка

как несовершенство механизмов реализации антикоррупционного законодательства. Указано, что только комплексный подход к правовому регулированию, в частности, устранение фрагментарности в механизме такого регулирования, может существенно улучшить ситуацию с применением антикоррупционного законодательства. Некомпетентность и/или коррумпированность некоторых уполномоченных субъектов применения антикоррупционного законодательства в ВСУ – еще один недостаток применения антикоррупционного законодательства в ВСУ во время действия военного положения. Отмечено, что именно люди с правильными ценностями в рядах ВСУ, трансформирующие ее систему в целом, смогут не только применять антикоррупционное законодательство, но и вносить предложения по его усовершенствованию. Проанализирована такая проблема применения антикоррупционного законодательства в ВСУ во время действия военного положения как недостаточное финансовое обеспечение и правовой нигилизм. Отмечена необходимость построения правильной модели антикоррупционного законодательства и достойной заработной платы в ВСУ (да и вообще во всех органах государственной власти). Большое значение имеет и правовое образование граждан с целью преодоления правового нигилизма.

Ключевые слова: *коррупция, правовой нигилизм, несовершенство правовой базы, механизм реализации.*

Summary. *The article analyzes the problems of applying anti-corruption legislation in the Armed Forces during martial law. It is outlined that "application of anti-corruption legislation" is understood as a legal process of implementation of anti-corruption legislative prescriptions, by transformation of a certain concrete life situation into a legal act by authorized subjects. Four main problems of the application of legislation in the Armed Forces during*

martial law are singled out. The first is the imperfection of the legal framework. It is noted that in the domestic legal system there is a significant specific weight of normative and legal prescriptions that relate to the main issues of anti-corruption regulation, but they belong to secondary legal acts, which is incorrect from the point of view of legal technique. In addition, it was noted that some legal prescriptions contain legal deformations - collisions, gaps, etc., which, in particular, can provoke an unscrupulous law enforcer to take advantage of such shortcomings. Examples of such shortcomings are given. Such a type of deficiency as the imperfection of mechanisms for the implementation of anti-corruption legislation is analyzed. It is indicated that only a comprehensive approach to legal regulation, in particular the elimination of fragmentation in the mechanism of such regulation, can significantly improve the situation with the application of anti-corruption legislation. The incompetence and/or corruption of some authorized subjects of the application of anti-corruption legislation in the Armed Forces is another drawback of the application of anti-corruption legislation in the Armed Forces during martial law. It is noted that it is people with the right values in the ranks of the Armed Forces who will transform its system as a whole and will be able not only to apply anti-corruption legislation, but also to make proposals for its improvement. The problem of the application of anti-corruption legislation in the Armed Forces during martial law, such as insufficient financial support and legal nihilism, is analyzed. The need to build a correct model of anti-corruption legislation and a decent salary in the Armed Forces (and in general in all state authorities) was emphasized. Legal education of citizens in order to overcome legal nihilism is also of great importance.

Key words: *corruption, legal nihilism, imperfection of the legal framework, implementation mechanism.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Питання запобігання корупції було і залишається одним з найболючіших для нашої держави. Звісно, першим – є війна, яку веде російська федерація проти України. А у симбіозі ці дві проблеми є найголовнішими та потребують нагального вирішення, адже на сьогоднішній день корупція в нашій державі – це пряма загроза її існування та питання її виживання. Такі негативні явища підривають основи функціонування держави, такі як її демократичний устрій, ефективну роботу державного апарату, гальмують економічний розвиток країни, знижують авторитет держави на міжнародній арені, зумовлюють регрес громадянського суспільства.

Звичайно, перш, ніж «лікувати симптоми хвороби», потрібно виявити їх причини, загалом проблеми, які її зумовили. Така ж ситуація із антикорупційним законодавством в Збройних Силах України під час дії воєнного стану – для запобігання корупційним діянням, першочергово потрібно встановити, які ж існують проблеми застосування такого законодавства.

Як правило, недоліки застосування правових норм існують у будь-якій країні світу, навіть у демократичній, і це нормально. Проте масив таких дефектів у різних державах є різним. Більше того, умови в яких ми знаходимося є нетиповими, адже проблеми застосування антикорупційного законодавства в Збройних Силах України у мирний час і під час дії воєнного стану – різняться. Тому є можливість виявити проблемні, зокрема, й латентні аспекти цих питань.

На сьогоднішній день науковці мають обов'язок ґрунтовно проаналізувати такі проблеми і знайти способи їх усунення, а практики – імплементувати найнагальніші з них, адже, за даними соціологів, майже 90% українців підтримує українську владу та її дії. Згідно з опитуванням Gradus Research, найбільший рівень довіри українці мають до ЗСУ (63%).

На другому місці – президент України Володимир Зеленський (54%), а на третьому – волонтери (39%) [9]. Більше того, вище військове керівництво відкрито заявляють про готовність боротьби з корупцією:

«Толерантність до корупції — виключно нульова, і цю ж політику ми разом впроваджуємо з Головнокомандувачем Збройних Сил України Валерієм Залужним. Вже визначені першочергові пріоритетні напрямки. І мова йде не тільки про людський фактор, де у разі виявлення порушень будуть вжиті рішучі заходи. Мова також про окремі процедури, які мають бути удосконалені. Восьмий рік ми живемо у стані війни з Росією, і спроможна армія — запорука нашої перемоги. Будь-яка інша позиція це, як мінімум, дії, які можна оцінити як загрозу національній безпеці України!», — наголосив міністр оборони Олексій Резніков.

Міністр оборони додав, що задля визначення інших потенційно небезпечних корупційних сфер та напрацювання рекомендацій щодо унеможливлення корупційних дій, до консультацій буде залучене широке експертне коло, в тому числі — міжнародні партнери.

«Це неприйнятно для воюючої держави, для держави, яка восьмий рік поспіль у 21-му сторіччі боронить свою незалежність та стримує збройну агресію Росії на східному кордоні Європи, лишатися однією із країн, яка має високі корупційні ризики у секторі оборони за всіма показниками: від політичного й фінансового до кадрового та закупівельного», — зазначив він» [17].

Тому, на цьому етапі необхідно з'ясувати проблеми застосування антикорупційного законодавства в Збройних Силах України (далі – ЗСУ) під час дії воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день немає достатньої кількості досліджень, що були б присвячені досліджувальній проблематиці. У 2022 році, після вторгнення російської федерації в Україну був випущений збірник, що має назву «Запобігання корупції у Збройних Силах України. Особливості правозастосування під час дії воєнного стану». Його укладачами є: М. І. Ануфрієв, І. М. Копотун, І. М. Коропатнік, О. В. Кривенко, Ю. Б. Курилюк, С. В. Петкова [2]. Інші дослідження присвячені проблемам застосування антикорупційного законодавства, зокрема й у Збройних Силах України, проте у мирний час.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). У статті основним завдання є комплексний аналіз проблем застосування антикорупційного законодавства в ЗСУ під час дії воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Не заглиблюючись у загальнотеоретичні аспекти проблематики правозастосування, все ж варто зауважити, що у цьому дослідженні застосування законодавства розуміється як юридичний процес реалізації законодавчих приписів, шляхом трансформації певної конкретної життєвої ситуації у правовий акт, визначений у нормативно-правових актах. Звісно, такий процес здійснюється уповноваженими на це суб'єктами. Вказане визначення буде використане як основа для подальшого з'ясування питання проблеми застосування антикорупційного законодавства. Отож, видається, що розуміння поняття «застосування антикорупційного законодавства» як юридичного процесу реалізації антикорупційних законодавчих приписів, шляхом трансформації уповноваженими на це суб'єктами певної конкретної життєвої ситуації у правовий акт, – розкриває сутність аналізованого явища.

1. Першою проблемою застосування антикорупційного законодавства є недосконала правова база, що містить низку недоліків.

У вітчизняній правовій системі наявна значна питома вага нормативно-правових приписів, які стосуються антикорупційного регулювання. В останні роки таких правових актів лише збільшилося, а з впровадженням воєнного стану деякі з них набули додаткової важливості. До таких законів та підзаконних актів належать: Закон України від 14.10.2014 №1700-VII «Про запобігання корупції» [12], Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» [13], Закон України від 06.12.1991 № 1934-XII «Про Збройні Сили України» [15], Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII «Про військовий обов'язок і військову службу» [10], Антикорупційна

програма Міноборони на 2021–2024 роки (затверджена Наказом Міністерства оборони України) [1], Наказ НАЗК від 27.05.2021 № 277/21 «Про затвердження Типового положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції» [14] та ін.

Перше, на що варто звернути увагу, це застарілий Закон України «Про Збройні Сили України», який був прийнятий 21 рік тому (зрештою, як й Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу»), у зв'язку з цим даний законодавчий акт потребує перегляду. Окрім того, він складається з 17 статей і є одним з найменших за обсягом законів, що в сучасних умовах є незрозумілим, адже такі правові документи як закони регулюють найважливіші суспільні відносини, визначають зміст та спрямованість правового регулювання. Цей закон містить низку банкетних норм, що не зовсім правильно, адже він повинен містити більше законодавчих приписів, що стосуються основних питань правового регулювання діяльності Збройних Сил України, а у підзаконних актах повинні міститися конкретизовані положення, які приймаються відповідно до закону, на його основі і для його виконання, тобто деталізують закон.

Деякі нормативно-правові приписи містять правові деформації – колізії, прогалини тощо, що, зокрема, може провокувати недобросовісного правозастосувача скористатися такими недоліками. Так, у літературі ці явища також називають корупційними факторами, вони впливають або стають джерелом поширення корупції. Оскільки вони можуть створювати вказані передумови шляхом фіксації таких факторів у правовій конструкції самостійно або у взаємодії з іншими нормами створювати ризик корупційного правопорушення. Так, на думку Є. Невмержицького, прикладами корупційних факторів можуть бути закони, які надають чиновнику право витребувати у фізичних і юридичних осіб додаткові матеріали або нечітке визначення повноважень чиновника, або норма, яка

надає можливість довільного тлумачення прав і обов'язків, створення додаткових ускладнень для одержувача адміністративних послуг, відсутність чітко визначених процедур виконання, або довільне тлумачення закону і підміна його підзаконним актом органів місцевої влади [7, с. 164].

Конкретним прикладом таких проблем правозастосування у вигляді недоліків правової бази, є положення, що міститься у Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану» [11] та Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» [10].

Зокрема, частиною другою статті 5 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» встановлено, що до вищого офіцерського складу належать: бригадний генерал; генерал-майор; генерал-лейтенант; генерал; комодор; контр-адмірал; віце-адмірал; адмірал. У разі суттєвої зміни у майновому стані суб'єкта декларування, а саме отримання доходу, придбання майна або здійснення видатку на суму, яка перевищує 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 01 січня року, у якому виник обов'язок щодо подання повідомлення, суб'єкт декларування у десятиденний строк з моменту отримання доходу, придбання майна або здійснення видатку зобов'язаний повідомити про це Національне агентство. Інформування Національного агентства про суттєві зміни у майновому стані суб'єкт декларування здійснює особисто шляхом заповнення відповідної електронної форми повідомлення про суттєві зміни у майновому стані суб'єкта декларування після автентифікації у персональному електронному кабінеті Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [2, с. 14].

Водночас, у Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану» вказано про вимогу «установити, що тимчасово, з дня введення воєнного стану Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», «на період до припинення або скасування воєнного стану, а також протягом одного місяця з дня його припинення чи скасування вимога щодо відповідності подарунків загально визнаним уявленням про гостинність та обмеження щодо вартості подарунків, встановлені частиною другою статті 23 цього Закону, не поширюються на вчинення таких дій у зазначений у цьому абзаці період: одержання грошових коштів, у повному обсязі використаних (за наявності підтвердження використання одержаних грошових коштів у повному обсязі на одну або декілька із зазначених цілей)...; одержання безоплатно або за ціною, нижчою за мінімальну ринкову ціну, товарів з подальшою їх передачею у власність Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, утвореним відповідно до законів України, добровольчим формуванням територіальних громад, розвідувальним органам, правоохоронним органам (за наявності підтвердження передачі таких товарів у повному обсязі); одержання безоплатно або за ціною, нижчою за мінімальну ринкову ціну, товарів, наданих як благодійна пожертва чи гуманітарна допомога особам, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України (за наявності підтвердження надання таких товарів у повному обсязі на зазначені цілі); одержання безоплатно або за ціною, нижчою за мінімальну ринкову ціну, особами, які фактично проживають на тимчасово окупованих територіях України чи на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або особами, які були

змушені залишити місце свого фактичного проживання внаслідок тимчасової окупації (загрози тимчасової окупації), ведення (загрози ведення) бойових дій...» [11].

Проте, виникає потреба у конкретизації положень щодо чіткого та вичерпного переліку підтверджуючих документів, які свідчать, що такі кошти, товари, знижки тощо були передані та призначені саме для визначених у законі потреб (до прикладу, підтримки ЗСУ). Наслідком чого може бути зловживання цим правом.

2. Недосконалі механізми реалізації антикорупційного законодавства.

У цьому випадку варто процитувати О. Трегуб, яка зауважує, що важливо відновити Центральну закупівельну організацію Міноборони, без якої неможливе досягнення професіоналізації закупівель, на необхідності запуску електронного реєстру виконавців державного оборонного замовлення, а також зменшенні секретності в секторі безпеки і оборони загалом та в оборонних закупівлях зокрема. Було зазначено, що новий Закон України «Про оборонні закупівлі» не вирішує цю проблему – потрібно ухвалити законопроект про безпеку класифікованої інформації [2, с. 9-10]. Про необхідність прийняття такого акту вказано й у Рішення Національної безпеки та оборони України від 23 липня 2021 року № 307/2021 «Про невідкладні заходи щодо поглиблення інтеграції України до Організації Північноатлантичного договору», де зазначено, що «Службі безпеки України потрібно підготувати та внести в установленому порядку проект Закону України «Про безпеку класифікованої інформації» (нова редакція Закону України «Про державну таємницю»)» [16].

В цьому випадку, варто зауважити, що лише комплексний підхід до правового регулювання, зокрема усунення фрагментарності у механізмі такого регулювання, може суттєво покращити ситуацію із застосуванням антикорупційного законодавства.

Прикрим прикладом негативних наслідків «надмірної засекреченості» є справа щодо факту вимагання неправомірної вигоди посадовцями Медичних сил Збройних сил України у розмірі одного мільйона гривень під час закупівлі медичних масок для української армії. Досудове розслідування показало, що обладку організували начальник управління Командування Медичних сил Збройних сил України разом із офіцером медслужби однієї з бригад ЗСУ, посадовцем Державної інспекції енергетичного нагляду та посередником. Як зазначають правоохоронці, чиновники вимагали від представника комерційної структури, яка займається продажем медичних масок, хабар в 1 млн грн. [21].

У Міноборони триває послідовна робота щодо досягнення відкритості і прозорості в частині основних показників оборонного бюджету, планів закупівель, подолання надмірного засекречування. Зокрема на виконання Закону України «Про оборонні закупівлі» підготовлено зміни до Положення про Міністерство оборони в частині надання повноважень на виконання функцій Уповноваженого органу з державного гарантування якості, головного органу у сфері здійснення оборонних закупівель та державного замовника[2, с. 9-10].

Тому, можна говорити й про певну позитивну динаміку. Водночас, з іншого боку, варто дотримуватися балансу, враховувати, що в Україні війна, тому все ж частину інформації, розповсюдження якої може становити загрозу національній безпеці, потрібно, звісно, засекречувати.

3. Некомпетентність та/або корумпованість деяких уповноважених суб'єктів застосування антикорупційного законодавства в ЗСУ.

Звичайно, що не все залежить від законодавства, адже є й інша сторона медалі – правозастосувач. Й у цьому випадку можливі зловживання своєю владою, що викликане бажанням збагатитися, або ж некомпетентність особи в цілому, що призводить до проблем у

правозастосуванні. Якщо у першому випадку все зрозуміло, то в – іншому – варто розібратися детальніше. У зв'язку із воєнним станом були внесені зміни та доповнення до низки законодавчих актів, масив яких є значним за обсягом. Це зумовлює проблеми у застосуванні антикорупційного законодавства, або неправильне його тлумачення. Варто не лише звертати увагу на законодавчі приписи, але й роз'яснення до них. До прикладу, у Роз'ясненні щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно дотримання обмежень щодо запобігання корупції під час участі у обороні України від 14.03.2011 №6, вказано про особливості застосування антикорупційного законодавства про заборону зайняття певною діяльністю для визначених категорій осіб [19].

Тому, як правильно зазначає М. Голомша, саме належний підбір кадрів є превентивним засобом запобігання виникнення корупції, адже вони впливають на першопричину її виникнення – мотивацію та намагання посадових осіб незаконно збагатитися за рахунок держави [5, с. 21]. Саме люди з правильними цінностями у лавах ЗСУ, трансформують її систему в цілому, зможуть не лише застосовувати антикорупційне законодавство, а й вносити пропозиції щодо його вдосконалення.

4. Недостатнє фінансове забезпечення та правовий нігілізм.

Слушною є думка Є. Невмержицького, що корупція належить до проблем, які неможливо вирішити у відриві від політичних, економічних і культурних проблем. Антикорупційне законодавство лише «грунт», на якому можна проводити докорінні структурні перетворення. Її масштаби, специфіка і детермінанти – наслідок загальних політичних, соціальних та економічних проблем країни. Це реакція на кризу в основних сферах суспільного життя, що виражається у глибокій невідповідності між механізмами управління суспільством і фундаментальними цілями його розвитку [7, с. 154].

Хоча частина науковців зазначають, що потрібно розпочинати з простих громадян й викорінювати корупцію починаючи з малечку, що, відповідно, свідчить про тривалість процесу очищення суспільства від таких неправомірних діянь, проте це не зовсім так. Основне – це побудова правильної моделі антикорупційного законодавства:

«До прикладу, Сінгапуру вдалося досягти значних успіхів завдяки реалізації спеціальної антикорупційної програми Міністерства фінансів, яка включала комплекс заходів, а саме: регламентація дій чиновників та їх ротация задля уникнення формування стійких корупційних зв'язків; забезпечення режиму конфіденційності для запобігання витоків важливої інформації, якою можна скористатися в корупційних цілях; спрощення бюрократичних процедур; утвердження верховенства закону і прийняття жорстких законів, у тому числі й тих, що підвищують кримінальне покарання за корупційні дії; забезпечення незалежності судової системи (з високою зарплатою і привілейованим статусом суддів); запровадження економічних санкцій за дачу хабаря або відмову від участі в антикорупційних розслідуваннях; проведення жорстких акцій, аж до звільнення всіх співробітників митниці та інших державних служб; встановлення суворого нагляду за дотриманням високих етичних стандартів державними службовцями; захист інформаторів, які повідомляють про випадки корупції. Водночас було проведено дерегулювання економіки, увага приділялась підготовці кваліфікованих адміністративних кадрів та в разі підвищено заробітну плату чиновникам. На судові посади було призначено кращих адвокатів та жорстко придушено мафіозні угруповання» [20, с. 252].

Другою важливою умовою – це достойна заробітна плата в ЗСУ, та й загалом у всіх органах державної влади. Адже неможливо викорінити корупцію, шляхом лише заборон, потрібно впроваджувати й заохочення – у вигляді достойної заробітної платні. Навіть в основі антикорупційної політики Європейського Союзу серед її складових є адекватна заробітна плата [3, с. 2; 18, с. 278]. Тому є справедливим підвищення оплати у системі ЗСУ, хоча, з іншого боку, недостатнє, порівняно із щомісячними ставками певної категорією держслужбовців. Варто завжди керуватися основоположними принципами права, зокрема, принципом справедливості та соціальної справедливості.

Звичайно, якщо йде мова про короткострокове і адресне підвищення заробітної плати високопоставленим посадовцям, зокрема задля стимулювання їхньої добросовісної роботи і встановлення суворої юридичної відповідальності за корупцію, то такий сценарій може спрацювати:

«Зарплати високопоставлених чиновників у Швеції спочатку перевищували заробітки робітників у 12–15 разів, проте з часом ця різниця знизилася до двократної. І вже протягом більш, ніж півтора століття у Швеції відмічається один з найнижчих рівнів корупції у світі. У даний час у Швеції проблема корупції не розглядається як така, що становить значну небезпеку для суспільства, відповідно, у країні не існує будь-яких спеціальних урядових програм чи спеціалізованих державних органів боротьби з корупцією. Питання корупції та хабарництва виписані у загальному шведському законодавстві, зокрема Кримінальному кодексі, Кодексі про судочинство, Акті про аудит та інших законодавчих і підзаконних актах. На даний час, громадська думка в цій державі є на стільки впливовою, що за наявності будь-якої недовіри до чиновника, останній може бути позбавлений своєї недоторканності» [6].

Велику вагу має й правова освіта громадян, адже, як відомо в Україні спостерігається високий рівень правового нігілізму. Саме це є ще одною перешкодою у ефективному застосуванні антикорупційного законодавства в ЗСУ під час воєнного стану. Нащо застосовувати приписи, якщо ти їх зневажаєш?

Як приклад можна навести корупцію в оборонному секторі вже на початку воєнного вторгнення російської федерації на нашу землю. Так, 19 травня СБУ повідомила, що викрила схему місцевих чиновників щодо незаконного продажу понад 1000 бронежилетів, які були виготовлені українською компанією для безкоштовного надання українським силовикам. У СБУ заявили, що ці жилети коштують 407 тисяч доларів [4].

Тому важливо проводити роз'яснювальні роботи щодо важливості дотримання антикорупційного законодавства, підвищуючи громадянську свідомість.

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямку. Зважаючи на комплексність та важливість проблеми застосування антикорупційного законодавства в ЗСУ під час дії воєнного стану, можна констатувати й деякі успіхи, адже рівень корупції, на думку багатьох оглядачів, значно знизився. Є, звичайно, питання над якими варто працювати. Загалом такі проблеми можна поділити на об'єктивно-суб'єктивні та суб'єктивні. До перших належать: недосконала правова база та механізми реалізації антикорупційного законодавства. Чинники, які цьому сприяли, звісно, не лише об'єктивні (зміна у суспільних відносинах, втрата актуальності правовідносин тощо), але й суб'єктивні (невчасність реагування на потреби суспільства, недбалість, зловживання повноваженнями та ін.). До суб'єктивних віднесено: некомпетентність та/або корумпованість деяких уповноважених суб'єктів застосування антикорупційного законодавства в ЗСУ; недостатня фінансове забезпечення, правовий нігілізм.

Усі ці питання потребують подальших наукових розвідок, зокрема й монографічних, адже, як уже зазначалося, на сьогоднішній день вони є надважливими.

Література

1. Антикорупційна програма Міноборони на 2021–2024 роки: Наказ Міністерства оборони України від 31.08.2021 №264. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2021/264_nm.pdf (дата звернення: 10.09.2022).
2. Ануфрієв М. І., Копотун І. М., Коропатнік І. М., Кривенко О. В., Курилюк Ю. Б., Петкова С. В. Запобігання корупції у Збройних Силах України. Особливості правозастосування під час дії воєнного стану. Київ. ВД «Професіонал». 2022. 608 с.

3. Ахтирська Н. М. Міжнародний досвід боротьби з корупцією як вектор формування національної антикорупційної політики: огляд законодавства Румунії. *Віче*. 2015. № 18. С. 2-4.
4. Борці з корупцією в Україні не бачать випадків зловживань західним озброєнням з початку вторгнення Росії. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/nazk-zbroia/6588623.html> (дата звернення: 10.09.2022).
5. Голомша М. Корупційні ризики оборонного сектору України. *Посилення доброчесності та протидія корупції в оборонному секторі України: Збірник матеріалів міжнар. конф. (16 травня 2011 р., Київ) / За ред.: О.О. Котелянець. Київ : Нац. ін-т стратегічних досліджень, 2011. С. 20–22.*
6. Мельник Я.І. Сінгапурська та шведська стратегії боротьби з корупцією: позитивний досвід для України. 2013. URL: https://kalushrda.gov.ua/n/viddil_nadzvyhajnyh_sytuacij/2013/03/05/1664/view (дата звернення: 10.09.2022).
7. Невмержицький Є. Проблеми удосконалення антикорупційних механізмів. *Наукові записки*. 2012. Вип. 4 (60). С. 153-168.
8. Новий антикорупційний курс Міноборони: сім проблемних питань, що потребують термінового вирішення. URL: <https://armyinform.com.ua/2020/04/27/novyj-antukorupczijnyj-kurs-minoborony-sim-problemnyh-pytan-shho-potrebuyut-terminovogo-vyrishennya/> (дата звернення: 10.09.2022).
9. Новіков О. Ми справді наблизилися до подолання корупції. Головне не дати задню після перемоги. *Українська правда*. 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/04/11/7338870> (дата звернення: 10.09.2022).
10. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 № 2232-ХІІ // Офіційний сайт Верховної Ради України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 10.09.2022).

11. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану»: Закон України від 08.07.2022 № 2381-IX // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2381-20#Text> (дата звернення: 10.09.2022).
12. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 №1700-VII // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 10.09.2022).
13. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text> (дата звернення: 10.09.2022).
14. Про затвердження Типового положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції: Наказ НАЗК від 27.05.2021 № 277/21 // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0914-21#Text> (дата звернення: 10.09.2022).
15. Про Збройні Сили України: Закон України від 06.12.1991 № 1934-XII // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> (дата звернення: 10.09.2022).
16. Про невідкладні заходи щодо поглиблення інтеграції України до Організації Північноатлантичного договору: Рішення Національної безпеки та оборони України від 23 липня 2021 року № 307/2021. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0047525-21#Text> (дата звернення: 10.09.2022).

17. Резніков хоче вичистити Міноборони від корупції // Ukrainian Military Pages. 2021. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2021/11/stop-corruption-mou.html> (дата звернення: 10.09.2022).
18. Рибалкін А. О., Якименко К. П. Зарубіжний досвід запобігання та протидії корупції. *Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф (м. Дніпро, 15 листоп. 2019 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 288 с.
19. Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції». URL: <https://sies.gov.ua/storage/app/sites/4/uploaded-files/Антикорупційне%20законодавство/roziasnennia-nazk-14032022-n-6.pdf> (дата звернення: 10.09.2022).
20. Тимошенко В. І. Сінгапурський досвід боротьби з корупцією як орієнтир для України. *Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф (м. Дніпро, 15 листоп. 2019 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. С. 251-255
21. Чиновників Збройних сил викрили на корупційній схемі з закупівлею масок для армії. 2020. URL: <https://hromadske.ua/posts/rosijska-fsb-zayavila-sho-zatrmala-7-lyudej-za-sprobu-vikrasti-z-rf-vatazhka-bojovikiv-na-donbasi> (дата звернення: 10.09.2022).

References

1. Anti-corruption program of the Ministry of Defense for 2021–2024: Order of the Ministry of Defense of Ukraine dated August 31, 2021 No. 264.

URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2021/264_nm.pdf
(access date: 09/10/2022).

2. Anufriev M. I., Kopotun I. M., Koropatnik I. M., Kryvenko O. V., Kurylyuk Yu. B., Petkova S. V. Prevention of corruption in the Armed Forces of Ukraine. Peculiarities of law enforcement during martial law. Kyiv. VD "Professional". 2022. 608 p.
3. N. M. Akhtyrskya. International experience of combating corruption as a vector for the formation of national anti-corruption policy: a review of Romanian legislation. Viche 2015. No. 18. P. 2-4.
4. Corruption fighters in Ukraine do not see cases of abuse of Western weapons since the beginning of the Russian invasion. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/nazk-zbroia/6588623.html> (access date: 09/10/2022).
5. Golomsha M. Corruption risks of the defense sector of Ukraine. Strengthening integrity and combating corruption in the defense sector of Ukraine: Collection of materials of the international conf. (May 16, 2011, Kyiv) / Edited by: O.O. Kitten Kyiv: National Institute of Strategic Studies, 2011. P. 20–22.
6. Melnyk Y.I. Singaporean and Swedish anti-corruption strategies: positive experience for Ukraine. 2013. URL: https://kalushrda.gov.ua/n/viddil_nadzvyhajnyh_sytuacij/2013/03/05/1664/view (access date: 10.09.2022).
7. Nevmerzhytskyi E. Problems of improving anti-corruption mechanisms. Proceedings. 2012. Issue 4 (60). P. 153-168.
8. The new anti-corruption course of the Ministry of Defense: seven problematic issues that require an urgent solution. URL: <https://armyinform.com.ua/2020/04/27/novyj-antykorpucziynyj-kurs-minoborony-sim-problemnyh-pytan-shho-potrebuyut-terminovogo-vyrishennya/> (date of application: 10.09.2022).

9. Novikov O. We really came close to overcoming corruption. The main thing is not to give back after the victory. Ukrainian truth. 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/04/11/7338870> (access date: 09/10/2022).
10. On military duty and military service: Law of Ukraine of March 25, 1992 No. 2232-XII // Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (date of application: 09/10/2022).
11. On Amendments to the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" Regarding the Specifics of the Application of Legislation in the Field of Prevention of Corruption in Martial Law: Law of Ukraine dated 07/08/2022 No. 2381-IX // Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2381-20#Text> (date of application: 10.09.2022).
12. On prevention of corruption: Law of Ukraine dated 14.10.2014 No. 1700-VII // Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (date of application: 10.09.2022).
13. On the principles of state anti-corruption policy for 2021-2025: Law of Ukraine dated 06.20.2022 No. 2322-IX // Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text> (date of application: 10.09.2022).
14. On the approval of the Standard Regulation on the authorized unit (authorized person) on issues of prevention and detection of corruption: Order of the NAZK dated 05/27/2021 No. 277/21// Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0914-21#Text> (date of application: 09/10/2022).

15. About the Armed Forces of Ukraine: Law of Ukraine dated 06.12.1991 No. 1934-XII // Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> (date of application: 09/10/2022).
16. On urgent measures to deepen the integration of Ukraine into the North Atlantic Treaty Organization: Decision of the National Security and Defense of Ukraine of July 23, 2021 No. 307/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0047525-21#Text> (date of application: 10.09.2022).
17. Reznikov wants to clean the Ministry of Defense of corruption // Ukrainian Military Pages. 2021. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2021/11/stop-corruption-mou.html> (access date: 09/10/2022).
18. Rybalkin A. O., Yakymenko K. P. Foreign experience in preventing and countering corruption. Discussion issues of the application of anti-corruption legislation: materials of the International science and practice conference (Dnipro, November 15, 2019). Dnipro: Dniprop. state University of Internal Affairs cases, 2019. 288 p.
19. Clarification regarding the application of certain provisions of the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption". URL: <https://sies.gov.ua/storage/app/sites/4/uploaded-files/Antikoruptsiyne%20zakonodavstvo/roziasnennia-nazk-14032022-n-6.pdf> (access date: 10.09.2022).
20. V.I. Tymoshenko. The Singaporean experience of combating corruption as a guide for Ukraine. Discussion issues of the application of anti-corruption legislation: materials of the International science and practice conference (Dnipro, November 15, 2019). Dnipro: Dniprop. state University of Internal Affairs of affairs, 2019. P. 251-255
21. Officials of the Armed Forces were exposed in a corruption scheme involving the purchase of masks for the army. 2020. URL:

<https://hromadske.ua/posts/rosijska-fsb-zayavila-sho-zatrmala-7-lyudej-za-sprobu-vikrasti-z-rf-vatazhka-bojovikiv-na-donbasi> (access date: 10.09.2022).